

REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Dr. **Iulia MALCOCI**

Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”

Un dialog constructiv al istoricilor și cercetătorilor din domenii conexe privind ororile comunismului a devenit posibil doar după destrămarea colosului numit Uniunea Sovietică. Un pas pe calea acestui dialog l-a făcut Fundația Culturală „Negru Vodă” din Făgăraș, România, care a demarat în 2000 un proiect în acest sens. O primă acțiune a acestuia a fost organizarea și desfășurarea la Făgăraș – Sâmbăta de Sus a mai multor simpozioane internaționale, unde participanții au putut relata rezultatele cercetărilor și, de ce nu, propriile experiențe.

Tot în cadrul proiectului respectiv, la 28 iunie 2007, a fost înființat Memorialul Rezistenței Anticomuniste „Țara Făgărașului”, urmat de expoziția permanentă „Remember – Comunizarea Țării Făgărașului. Model experimental de muzeizare a instaurării comunismului în Țara Făgărașului”, inaugurată la 8 octombrie 2009.

În premieră, simpozionul și-a desfășurat lucrările la 24–26 martie 2006 cu tema *Rezistența anticomunistă – cercetare științifică și valorificare muzeală*. Atât materialele primei ediții, cât și ale următoarelor sunt publicate în culegeri corespunzătoare. În anul curent, la Editura Presa Universitară Clujeană (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca) a apărut culegerea *Opoziție și solidaritate în comunism* ce include comunicări prezentate la cea de-a unsprezecea ediție a simpozionului, desfășurată la 1–4 septembrie 2016 la Făgăraș – Academia „Brâncoveanu”, Sâmbăta de Sus. Antologia cuprinde lucrări din cele trei secțiuni ale forului: *Rezistență prin religie, Identități etnice și religioase și Jocurile istoriei*.

Consider că un loc aparte îi revine primei secțiuni, deoarece un teren vast pentru care a luptat comunismul a fost mințile oamenilor, iar pentru a le cuceri trebuia distrusă gândirea religioasă în primul rând. Desigur, nu era simplu să bagi în mințile oamenilor minciunile și gogomăniile ideologiei comuniste. Aici aș menționa, că în Basarabia, la ea acasă era și minciuna răspândită pe timpul dominației țariste. Preotul și poetul Alexe Mateevici (1888–1917) în poezia *Limba noastră* (pentru care a plătit cu viața) a scris:

Opoziție și solidaritate în comunism.

Coord.: Florentin Olteanu, Daniela Sorea,
Ana-Maria Bolborici, Elena Helerea.

Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2018. 328 p.

*Limba noastră îi aleasă
Să ridice slavă-n ceruri,
Să ne spuie-n hram și acasă
Veșnicele adevăruri.*

În acea perioadă adevărul era spus doar în familie (acasă) și în hramuri (biserici și mănăstiri). Deloc întâmplător, puterea sovietică a reprimat orice tendință de a cugeta liber, a luptat deschis cu preoții, a deportat familiile gospodarilor în Siberia și a ridicat în slăvi milogii.

În România, în 1948, a fost desființată Biserica Greco-Catolică, iar mulți dintre reprezentanții ei (episcopi, preoți-profesori, protopopi) au ajuns în închisori. Cultele religioase erau controlate și supravegheate administrativ, sub comuniști, de Ministerul Cultelor (devenit Departamentul Cultelor în 1957), iar din punct de vedere politic de organele securității. Despre unii dintre cei care au îndurat, despre opozanți, dar și despre cei care au slujit regimul comunist se poate afla din lucrările incluse în capitolul *Rezistență prin religie: Familie și repercusiune în România comu-*

nistă. *Studiu de caz: familia pr. Grigore Rițiu* (p. 11-26, autor Cosmin Budeancă); *Rolul împuterniciților Departamentului Cultelor în aplicarea și dezvoltarea politicii religioase a regimului comunist. Studiu de caz: Grigore Gherghinoiu, împuternicitul regiunii Craiova/Oltenia* (p. 27-39, autoare Ana-Maria Iancu); *Arhiepiscopul romano-catolic Alexandru Teodor Cisar, un opozant „înverșunat” al regimului comunist* (p. 40-54, autor Marius Oanță); *Prietenie și solidaritate în apărarea libertății religioase în comunism: Iosif Țon și Silviu Cioată* (p. 55-68, autori Bogdan Emanuel și Marius Siveșan).

În partea a doua a acestei ediții, *Identități etnice și religioase*, cititorul va putea afla despre unele scopuri meschine ale politicii URSS. De exemplu, în articolul *Marea iluzie sau despre repatrierea armenilor din România (1946/1948)*, (p. 71-88), elaborat de Lidia Prisac, se pot urmări încercările de „revendicări teritoriale și anume teritoriile armenesti aflate în componența Turciei”. Se preconiza repatrierea treptată a armenilor din Grecia, România, Bulgaria, a celor din Iran, Liban și Siria, precum și a celor din SUA, Franța, Egipt, Turcia, Irak și așezarea lor exclusiv pe teritoriul RSS Armene. Propaganda sovietică cu promisiuni ale unei vieți mai bune și-a atins scopul, ca printre altele și propaganda de repatriere a românilor basarabeni, mulți dintre care au înfundat mai apoi Siberia. Armenii repatriați erau trecuți printr-un interogatoriu minuțios, după care li se confiscau actele ce le confirma identitatea, fiind apoi dispersați prin diferite centre din Armenia ca în 1949 să fie supuși represiunilor staliniste în masă.

Cât privește identitatea etnică, nu pot să nu amintesc de situația din Basarabia. Părinții noștri au primit acte de identitate (pașapoarte) abia după 1980, când autoritățile credeau că aceștia și-au uitat apartenența etnică după decenii de spălare a creierului. Până atunci oamenii de la țară ca să plece mai departe de localitatea lor li se elibera o „spravkă” (adeverință) unde se indica locul permanent de trai al „cetățeanului”.

Despre soarta deportaților germani aflăm din articolul *Aspecte privind solidaritatea interetnică în perioada deportărilor germanilor din depresiunea Călan (1945-1950)*, (p. 89-99), de Marilena Draia. Autoarea arată că tragedia secolului al XX-lea nu stă doar din Holocaust și GULAG. Cercetările trebuie elucidate nu doar la nivel statistic, ci și la cel individual. Politica stalinistă a cuprins teritoriile „eliberate” de sovietici și în afara granițelor URSS. Astfel, Moscova a cerut extrădarea tuturor germanilor apti de muncă din aceste zone pentru „reconstrucția economiei URSS-ului. Dar mai presus de toate această acțiune represivă era o demonstrație de putere în teritoriile ocupate și supuse irevocabil stalinizării”. Sunt descrise acțiunile de

solidaritate a românilor cu cetățenii lor de origine germană. Nu se ascunde nici faptul că se găseau persoane care „au acceptat ideile promovate de ruși” și „amețiți de băutura” își făceau planuri cum să împartă averea și casele celor deportați, chiar dacă la finele războiului aceștia „aparțineau zonei marginale a societății”. Ne convingem că și azi avem elemente „marginale”, după 73 de ani de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. În sânul oricărei națiuni natura a creat și genii, dar și ticăloși.

Despre realitățile sovietice din Basarabia, în special despre soarta oamenilor de știință și pregătirea cadrelor se relatează în articolele *Savanți basarabeni sub regim sovietic* (p. 100-121, autori Constantin Manolache, Larisa Noroc, Daniela Hadârcă-Nastas) și *Discursul istoric în Academia de Științe a RSS Moldovenești între oficial și neoficial (anii 1960-1970)*, (p. 155-163), de Ion Xenofontov. În prima lucrare se arată cum a fost organizată cercetarea științifică după cel de-al Doilea Război Mondial, înființându-se în 1946 mai întâi Baza Moldovenească de Cercetări Științifice a AȘ a URSS, iar în 1961 – Academia de Științe a RSS Moldovenești. Toate organizațiile din aceste structuri aveau „o poziție științifică oficială” cu „probleme imperioase” de cercetat, cum ar fi „constituirea statului moldovenesc, geneza poporului moldovenesc, identitatea națională, problema limbii”. Suportăm și astăzi consecințele acestor falsuri. Au fost puse în practică metodele de rusificare, deznaționalizare, mai ales, prin invitarea specialiștilor, în principal, din Rusia, Ucraina și Belarus, prin repartizarea celor mai buni absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior în republicile unionale.

În cea de a doua lucrare este vorba despre „monopolizarea discursului istoric în scopuri ideologice și politice”, despre „cenzura sovietică a statului sovietic” generând „lașitate și moralitate dublă”, pe care o mai urmărim și astăzi în diferite ipostaze. Activitatea potențialului științific „era patronată de AȘ a URSS, dirijată de conducerea Partidului Comunist”, aceștia „se implicau direct în activitatea instituțiilor, impuneau concepții ideologice totalitare, îndeosebi în domeniul științelor socio-umaniste”. Se arată că „spre deosebire de științele exacte, care nu au fost afectate în mare măsură de influența politicului, cele socio-umaniste erau ancorate în serviciul ideologiei și al propagandei statului sovietic”. Personal, îmi amintesc de timpurile când și în tezele de doctorat din domeniul științelor reale (fizică, matematică, chimie) se făcea referință la lucrările lui V. I. Lenin, în special, la *Materialism și empiriocriticism*. Din lucrare aflăm nume de istorici care au făcut știință sau pseudoștiință în perioada sovietică.

Același capitol cuprinde lucrările *Rebelii cu o cauză. Elemente ale contraculturii est europene* (p. 122-133, autor Adrian Matus) și *Adaptare și tactici de supraviețuire în comunism a credincioșilor bapțiști din România* (p. 134-153, autor Marius Silveșan).

Partea a treia a cărții, *Jocurile istoriei*, reflectă un șir de probleme ale timpului și pagini ale istoriei nu mai puțin importante pentru contemporaneitate. Aflăm despre scrisoarea lui Paul Goma către Pavel Kohout, liderul Chartei 77 din Cehoslovacia (*Solidarizări și desolidarizări cu mișcarea pentru drepturile omului din România (iarna-vara anului 1977)* (p. 167-182, de Flori Bălănescu), despre metodele de rezistență la programul reeducării de la Închisoarea Pitești din anii 1949-1951 (*Rezistența la reeducare. O analiză psihologică bazată pe cazul fenomenului de la Pitești*, p. 183-198, de Timea Barabaș), despre Omul care a scris o filă irepetabilă în cartea istoriei României contemporane (*Citindu-l pe Goma prin lentila secolului actual*, p. 199-207, de Ana-Maria Bolborici), despre soarta omului care a stat 22 de ani la închisoare, cunoscut și ca „poetul Aiudului” (*Două regimuri politice și vina de a fi om – Constantin Aurel Dragodan*, p. 208-222, de Steluța Chefani-Pătrașcu).

Principala vină a celor condamnați era că gândeau altfel. Drept moto al articolului *Momentul eli-*

berării din detenție în memoria colectivă a foștilor deținuți politici (p. 223-227, autori Daniel Curelea și Dragoș L. Curelea) este „Să nu vorbești nimic, să nu spui ce se-ntâmplă aicea, pentru că, dacă spui ce se-ntâmplă aicea și vorbești, te aducem din nou”. Oare aceste cuvinte se referă doar la regimul comunist și la ceea ce se întâmplă doar în închisori, colonii de muncă, lagăre?

O altă temă este tratată și în lucrarea *70 de ani de la scrutinul electoral din 19 noiembrie 1946. Metode juridice folosite de comuniști pentru fraudarea alegerilor* (p. 228-232, autor Traian-Constantin Dumbrăveanu). Scrutinul a fost precedat mai întâi de perioada de „eliminare a vechilor demnitari din funcțiile publice și a vechilor angajați ai aparatului de stat”. În iulie 1945 Stalin îi spunea președintelui SUA: ... un guvern liber ales, în oricare din aceste țări, va fi un guvern antisovietic, ceea ce eu nu voi admite. Deci „la 19 noiembrie 1946 s-a intrat pur și simplu cu bocancii în sufletul unui popor, mutilându-l și scoțându-l brutal din matca firească a devenirii sale”.

Așa s-a întâmplat cu toate popoarele URSS și ale lagărului socialist.

Cei interesați vor găsi și alte subiecte puse în discuție, importante pentru posteritate.

Simion Zamșa. *Zbor*, 2011, pânză, ulei, acrilic, 200 × 250 cm.